

JORGE LUIS BORGES • **Atlas**

İletişim Yayınları, Çağdaş Dünya Edebiyatı, 2002-2010 (4 baskı)
© 2002 İletişim Yayıncılık A. Ş.

Atlas

© 1995 Maria Kodama

Bu kitabın yayın hakları The Wylie Agency (UK) Ltd. aracılığıyla alınmıştır.

© Önsöz: 2013, James Woodall, new introduction

The Man in the Mirror of the Book. A Life of Jorge Luis Borges

Önsözün hakları Aitken Alexander Associates'ten alınmıştır.

İletişim Yayınları 802 • İletişim Klasikleri 71

ISBN-13: 978-975-05-1450-0

© 2014 İletişim Yayıncılık A. Ş.

1. BASKI 2014, İstanbul

DIZI YAYIN YÖNETMENİ Murat Belge

YAYINA HAZIRLAYANLAR Bahar Siber, Osman Yener, Emrah Serdan

KAPAK Suat Aysu

KAPAK RESMİ Hieronymus Bosch, "St. Jerome at Prayer" (Ghent)

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Serap Yeğen

BASKI ve CILT Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 12064

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi B Blok 6. Kat No. 4NB 7-9-11

Topkapı 34010 İstanbul Tel: 212.613 03 21

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721

Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

JORGE LUIS BORGES
MARÍA KODAMA ile birlikte

Atlas

Atlas

ÇEVİREN *Celâl Üster*

JAMES WOODALL'UN ÖNSÖZÜYLE

JORGE FRANCISCO ISIDORO LUIS BORGES 24 Ağustos 1899'da bütün malvarlığını kaybetmiş, İngiliz asıllı bir ailenin ilk çocuğu olarak Buenos Aires'te doğdu. Babasının edebiyata olan düşkünlüğü, Borges'in çocukluğundan itibaren edebiyata yönelmesine sebep oldu. Küçük yaşta İngilizceyi öğrendi. 1914'te babasının göz ameliyatı sebebiyle ailesiyle yurtdışına çıktı ve Birinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesiyle, savaş yıllarını yurtdışında geçirmek zorunda kaldı. Cenevre'de Calvin Koleji'ne devam eden Borges burada Almanca, Fransızca ve Latince öğrendi. Bu dönemde sembolizmden etkilendi. 1921'de Buenos Aires'e geri dönen Borges iki yıl sonra ilk kitabını yayımladı. 1931'den itibaren Arjantin'in en önemli edebiyat dergisi *Sur*'da düzenli olarak yazmaya başladı. Babasının ölümünden sonra 1937'de geçimini sağlayabilmek için bir halk kütüphanesinde çalışmaya başladı. İkinci Dünya Savaşı sırasında iktidardaki Juan Perón'a muhalif duruşu sebebiyle kütüphanedeki işinden uzaklaştırıldı. 1946-1955 yılları arasında para kazanmak için ders vermeye ve yazmaya ağırlık verdi. Düzyazıyla şiiri birleştiren kendine özgü yazım tarzında çok sayıda eser verdi. Juan Perón devrildiğinde Buenos Aires Kütüphanesi'ne müdür oldu. Borges, 1955'te aileden gelen kalıtsal rahatsızlığından dolayı görme yetisini tümüyle kaybetti. Yapıtlarının yazımını annesi, sekreterleri ve arkadaşları devraldığı için uzun metinlerden ziyade kısa öykü ve şiire yöneldi. 1961'de Samuel Beckett'le paylaştığı Formentor Edebiyat Ödülü, Avrupa'da ün kazanmasını sağladı. Şiir, kısa öykü ve denemelerden oluşan eserleri dünya çapında yayımlandı. Borges fantastik öğeleri ağır basan kendine özgü tarzıyla, 20. yüzyılın önemli edebiyatçılarından etkilendi. 14 Haziran 1986'da hayatını kaybetti. İletişim Yayınları tarafından yayımlanan kitapları: *Ficciones* (1998), *Alef* (1998), *Brodie Raporu* (1999), *Alçaklığın Evrensel Tarihi* (1999), *Kum Kitabı* (1999), *Yedi Gece* (1999), *Dantevari Denemeler / Shakespeare'in Belleği* (1999), *Sonsuz Gül* (2002), *Evaristo Carriego* (2002), *Öteki Soruşturmalar* (2005), *Şifre* (2009), *Yaratan* (2011), *Atlas* (2012).

İÇİNDEKİLER

KRONOLOJİ	9
ÖNSÖZ / JAMES WOODALL	31
ÖNDEYİŞ	45
GALYALI TANRIÇA	47
TOTEM	49
CAESAR	51
İRLANDA	52
KURT	55
İSTANBUL	56
ARMAĞANLAR	58
VENEDİK	60
BOLLINI GEÇİDİ	62
POSEIDON TAPINAĞI	64
BAŞLANGIÇ	66
BALONLA YOLCULUK	68
ALMANYA'DA BİR DÜŞ	71
ATİNA	73
CENEVRE	74
PIEDRAS KÖŞESİ VE ŞİLİ	76

ÇÖREK.....	77
BİR ANIT.....	79
EPIDAUROS.....	81
LUGANO.....	83
SON KAPLANIM.....	85
MIDGARTHORMR.....	88
KARABASAN.....	90
ROBERT GRAVES DEYÁ'DA.....	91
DÜŞLER.....	94
KÖŞEBASLARI.....	96
GEMİ.....	99
ESJA OTELI, REYKJAVIK.....	100
LABIRENT.....	102
ÇEŞMELER.....	104
TIGRE ADALARI.....	106
BIÇAK MILONGASI.....	107
1983.....	109
QUARTIER LATIN'DEKİ BİR OTELDE YAZDIRILAN NOT.....	110
ARS MAGNA.....	112
LA JONCTION.....	114
MADRID, TEMMUZ 1982.....	116
LAPRIDA 1214.....	118
ÇÖL.....	122
22 AĞUSTOS 1983.....	123
STAUBBACH.....	125
COLONIA DEL SACRAMENTO.....	126
BUENOS AIRES'TEKİ LA RECOLETA GÖMÜTLÜĞÜ.....	128
EYLEMLE KURTULUŞ ÜZERİNE.....	129
SONDEYİŞ / MARÍA KODAMA.....	133
ÇEVİRMENİN NOTLARI.....	135

KRONOLOJİ

Tarih	Yazarın Hayatı ve Eserleri	Dönemin Önemli Olayları
1896		<p>– İstanbul’da Ermeni milliyetçiler Osmanlı Bankası’na saldırdı. Yetkililer şiddetle karşılık verdi ve üç bin Ermeni öldürüldü.</p> <p>– H. G. Wells, <i>Dr. Moreau’nun Adası</i>.</p>
1897		<p>– Macaristan’da Yahudi gazeteci Theodor Herzl, Dreyfus Olayı’yla bağlantılı Anti-semitizm’den rahatsız olarak Basel’de ilk Siyonist Kongresi’ni topladı.</p> <p>– Bram Stoker, <i>Dracula</i>; H. G. Wells, <i>Görünmez Adam</i>; Joseph Conrad, <i>Narcissus’un Zencisi</i>.</p> <p>– Paul Gauguin, <i>Nereden Geliyoruz? Neyiz? Nereye Gidiyoruz?</i>; Henri Rousseau, <i>Uyuyan Çingene</i>. Monet hayatının sonuna kadar devam ettireceği <i>Nilüferler</i> serisini resmetmeye başladı.</p>

ÖNDEYİŞ

Yanılmıyorsam, nedenlerin çoğulluğundan ilk kez John Stuart Mill söz etmişti. Hiç kuşkusuz sözcüğün gerçek anlamında bir atlas olmayan bu kitabın ortaya çıkışıyla ilgili olarak, açık seçik iki neden gösterebilirim. Birinci nedenin adı, Alberto Girri; Arjantin'in önde gelen şairlerinden. María Kodama ile bendeniz, şu dünyayı mesken tutuşumuzun güzelim seyri içinde, gezmedik yer bırakmadık; havasını içimize çektiğimiz yerler, bize birçok fotoğraf, sayfalar dolusu metin sundu. İkinci neden, yani yayıncı ve eleştirmen Enrique Pezzoni, sözünü ettiğim fotoğraflarla metinleri gördü; fotoğraflarla metinlerin harman edilmesiyle ortaya karmakarışık, ama akıllı başında bir kitabın çıkabileceği görüşü ise Girri'den geldi. İşte, bu kitap o kitap. Ama, ne fotoğrafların eşlik ettiği metinlerden oluşuyor, ne de metinlerle açıklanmış fotoğraflardan. Her bölüm, sözcüklerle imgelerin birliğinin somut bir yansıması. Bilinmeyi keşfetmek, yalnızca Sinbad'a, Kızıl Erik'e ya da Kopernik'e vergi değil. Her insan bir kâşiftir. Her insan, acıyı, tuzluyu, eğikliği, düzlüğü, sertliği, gökkuşağının yedi rengini, alfabenin yirmiden fazla harfini keşfetmekle başlar işe; ardından yüzleri, haritaları, hayvanla-

rı, yıldızları keşfeder. Sonunda, ya kuşkuya erişir ya da inanca; ama her seferinde hemen hiç şaşmayan tek bir sonuca, gerçekte ne kadar cahil olduğu sonucuna varır.

María Kodama ile ben, hepsi de birbirinden farklı ve benzersiz sesler, diller, alacakaranlıklar, kentler, bahçeler, insanlar bulmanın coşkusunu ve şaşkınlığını paylaştık. Bu sayfalar, keşke, hâlâ süreduran o uzun serüvenin anıtları olabilse.

J. L. B.

GALYALI TANRIÇA

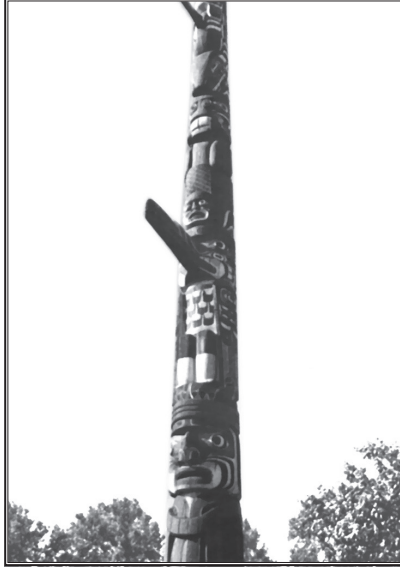
Roma, topraklarının uçsuz bucaksızlığına ve bu topraklarla çevrili ucu bucağı belirsiz, belki de bitimsiz tatlısu deryasına eriştiğinde; o yüceler yücesi, ulular ulusu iki ad, Sezar ve Roma buraya vardıklarında, bu dağlanmış ağaçtan tanrıça nicedir buradaydı. Ona, din yaymaktansa, yitik tanrıları tanıyıp kendilerine katmayı yeğleyen imparatorlukların umursamazlığıyla, Diana ya da Minerva adını vereceklerdi. O, bir zamanlar, şaşmaz bir sıradüzende yerini almış olabi-

lır; bir tanrının kızı, bir başka tanrının anasıydı belki de; belki de, onu bir pınardan fıskıran sulara ya da savaşın yıldılarına yakıştırmışlardır. Ama şimdi, müze dedikleri bu yabancı yerde konuk edilmiş, sergilenmekte. Ne bir söylence, ne ağzından çıkan bir söz; yalnızca, gömülü kuşakların suskun çığlıklarıyla erişiyor bize. Aylak düşgücümüzün ancak rastgele çoğaltabileceği kırık ve kutsal bir imge. Ona tapınanların yakarılarını bir daha hiç duymayacağız, onun adına düzenlenen kuttörenleri artık hiç bilmeyeceğiz.

TOTEM

Porphyrios'un anlattıklarına bakılırsa, Iskenderiyeli Plotinos, portresinin yapılmasına hiç yanaşmamış. Gerekçe olarak da, kendisinin, kendi Platonik ilkörneğinin bir gölgesinden başka bir şey olmadığını, onun için portrenin de gölgenin gölgesinden başka bir şey olamayacağını göstermiş. Yüzyıllar sonra Pascal, resim sanatını dışlayan bu savı yeniden keşfedecektir. Burada gördüğümüz imge, Kanada'daki bir putun kopyasının fotoğrafı; başka bir deyişle, bir gölgenin gölgesinin gölgesi. Denilebilirse, aslı, Retiro'daki üç tren istasyonundan üçüncüsünün ardında bir yerde dikili, ama

artık tapınanları yok. Kanada hükümetinin resmî bir armağanı. Bu ülke, barbar bir imgeyle bir tutulmaya aldırıyor. Oysa, hiçbir Güney Amerika hükümeti, adsız sansız, kaba saba bir tanrının yontusuyla temsil edilme tehlikesini göze alamazdı.

Bütün bunları bilmiyor değiliz; ama gene de düşgücümüz, sürgünde bir totem düşüncesine, gizemli bir biçimde söylenmeleri, kabileleri, büyülerini, dahası belki de kurbanları gerektiren bir totem düşüncesine takılmadan edemiyor. Ona tapınanlarla ilgili hiçbir şey bilmiyoruz: İşte, onu, alacakaranlığın bellibelsizliğinde düşlememiz için bir neden daha.

CAESAR

*Burada yatıyor, hançerlerden artakalan.
Burada yatıyor, o umarsız, Caesar
denen ölü. O ürkünç madenlerle
etinde yanardağ ağızları açılan.
Burada yatıyor, daha düne kadar
canlı tarihi yazıp yaratırken,
yaşayan tarihi sonuna dek yaşarken
acımasızca durdurulan şanlı insan.
Burada yatıyor Öteki de, o uzgörülü
hükümdar, özgürce buyurabilmek için
karaya ve denize, defneden taçları geri çeviren,
tekmilinin hayranlık ve kıskançlığını kazanan.
Burada biri daha yatıyor, yüce gölgesi
dünyaya vuracak geleceğin efendisi.*